

Interviu cu George Popa

...Eminescu este unul din marii gânditori poeți des-pre care se poate spune ceea ce a afirmat Heideger despre Holderlin, anume că germanii nu sunt încă pre-gătiți să-l înțeleagă pe cel mai mare gânditor-poet al lor. Nici noi nu suntem pregătiți pentru Eminescu.

CULIȚĂ IOAN UȘURELU:*Ce înseamnă pentru dv. „acasă”?*

Panciul, în care v-ați născut sau Iașul care v-a adoptat?

GEORGE POPA:M-am născut la sat – acolo unde s-a născut sufletul și se află lăcașul veșniciei. Așezarea se numește Dealul Neicului, astăzi suburbia orașului Panciu.. Este o regiune viticolă. Priveliștile întinse ale viilor induc o senzație particulară a atotputerniciei naturii roditoare. O entitate emanând fiorul vieții cosmice. Dacă satul se află pe un deal, la rândul ei, și casa noastră era așezată pe un mic deal, izolat de restul caselor, fiind înconjurată de vii și de o serie de drumuri deschizând către patru direcții cardinale. Această izolare găsea potrivire cu firea mea retrasă, solitară, neacomodabilă cu lumea. Cu patru generații în urmă, în acea casă locuise străbunicul tatălui meu, preotul satului, Miron, de la care a provenit numele de “Popa”, atribuit generațiilor următoare.

Casa noastră era o construcție modestă de țară, cu o prispă retrasă în conturul casei, intimizând în felul acesta spațiul nemărginit din afară. Odaia cea mai încăpătoare era “camera de curat”. În acel sanctuar pe care mi l-a încredințat mama, în adolescență, urma să am cele mai înalte experiențe spirituale, revelațiile supreme ale întregii vieți: *inexistența unui eu propriu, străinătatea omului în lume și adevăratul înțeles al libertății spirituale*. În fața casei se întindea o curte largă acoperită cu iarbă de un verde foarte viu pe care, în nopțile de vară mama ne așeza așternutul ca să dormim „la aer curat”. O experiență primordială a fost aceea de a privi puzderia de stele pe albastrul profund al bolții, multe din ele căzătoare. Puteam atinge cerul cu mâna, o senzație foarte vie. Era un spectacol sublim, care nu mi-a inspirat nici un moment spaimă, ci sentimentul mereu reluat al nemărginirii în care plutea corul tăcut de stele.

Dacă satul era așezat pe un deal, casa noastră pe alt deal, la apus se afla un alt deal, Măgura Odobeștilor, înaltă de 1001 m. “Muntele”, cum îi ziceam noi. O experiență extraordinară era oferită de Măgura Odobeștilor, seara, când, într-o mare de aur însângerat, soarele asfințea. Acel spectacol grandios, senzația că soarele moare sus, pe culmi, după cum îmi spunea mama, avea să mă marcheze pentru toată viața. Dacă răsăritul avea loc printre turnurile înaltei biserici, așezată și ea pe un deal, apusul era mult mai impresionant prin depărtare și senzația unei adevărate drame a univ-ersului.

Înconjurat de atâtea necunoscute fără margini, la noi acasă, pe acel deal izolat de lume, aveam un intens sentiment cosmic. Întreg acest complex armonios realizând un univers feeric, mi se părea că nu se află ancorat undeva, ci casă, ogradă, grădină, via din jur, muntele erau suspendate în afară de restul lumii. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât, în imaginația mea, o neînțeleasă magie desubstanția materialitate transformând-o într-un fluid eteric transparent la nesfârșit. Această senzație preschimba spațiul și timpul și locul privilegiat al copilăriei într-un tărâm de cel mai real basm intens păstrat mereu viu de poveștile pe care, cu darul ei de excepție, mi le spunea mama. Astfel, *acasă* pentru mine însemnează undeva, dincolo, într-un tărâm de legendă, unde am trăit cele mai pure și mai înalte emoții intelectuale.

C.I.U: *În epoca noastră atât de avansată științific, mi se pare extrem de dificil, dacă nu imposibil, să fii un spirit polyvalent. Opera dv. contrazice toate datele mele în acest sens... Cum s-a putut?*

G.P: *Proportions gardées*, aceeași întrebare se poate pune și pentru un Omar Khayyam, care a fost și poet și medic și filozof și astronom. Nimeni nu are vreo vină sau merit în raport cu capacitățile, cu vocația sa. Personal, în liceu m-am ocupat intens mai ales de filozofie și de poezii gânditori, astfel că m-am înscris mai întâi la Litere și Filozofie. La un moment dat, mi-am dat seama că filozofia puteam să o fac și la masa de scris, dar eram dator societății să fac și ceva pentru om. Așa am urmat apoi medicina. Ulterior, am publicat paralel și cărți de medicină și cărți de literatură – poezie, filozofia culturii, traduceri. M-am ocupat de omul total - soma și suflet, așa cum cereau anticii. Nu a fost nici o dificultate, dimpotrivă, făcând medicină internă, am putut da intuiției privilegiul de a se manifesta și în acest domeniu al misterului fizic lăuntric - inimă, sânge, plămân etc.

C.I.U: *Și acum, tot ca o contradicție vizibilă în personalitatea dv., ați demonstrat pe viu că într-un om poate să existe intelectul, care presupune delicatețe, finețe și profundă vibrație sufletească, în același timp cu spiritul geometric, bazat pe raționamente precise și succesive. Vizionarismul stăpânește rațiunea sau rațiunea temperează vizionarismul?*

G.P: În materie de creație, vizionarismul este al intuiției, este o deschidere practic nelimitată a intelectului, a spiritului de finețe, cum îl numea Pascal. Rațiunea vine după aceea ca să-și explice, să înțeleagă deschiderile viziunii, să identifice, eventual, etapele. De pildă, a pune un diagnostic în medicina internă trebuie să ai intuiție, un proces care se bazează pe multă lectură de specialitate și experiență cazusitică. Aceste informații sunt puse în calculatorul minții și, la medicul cu har, lucrează cvasiinstantaneu la patul bolnavului. În creațiile de literatură și artă, fără viziune, nu se poate crea. Adică nu se pot aduce noi deschideri în înțelesul și neînțelesul lumii, al vieții. Pentru un creator, rațiunea este doar practică.

C.I.U: *S-a tot vorbit de acei „boieri ai minții”, niște răsfățați ai anumitor guverne, inși care împart cum vor premiile literare, anumite sinecuri... Ei, la rândul lor, având atribuții precise... de adulare, de...*

G.P: Aceștia nu sunt „boieri” ai minții, ci împărații goi ai lui Andersen, un parazitism cultivat de interese politice.

C.I.U: *Ați făcut o apropiere între Noica și Eminescu, așa cum în Germania a fost alăturat Heidegger de Holderlin. Noica este „gânditorul profund”, iar Eminescu este „mira-colul românesc”, „omul deplin al culturii noastre”. Noica este „gânditorul poet”, în timp ce*

Eminescu este „poetul gânditor”. Câți vă susțin în acest demers? Unii „dilema-tici”, unii cârcotași nu mai suportă nici aspectul fizic al geniului, cu atât mai puțin opera sa?

G.P:Da, este aici o dramă. Un mare prieten, m-a pus să reeditez primele patru cărți despre Eminescu într-un singur volum. I-am zis: cui prodest ?, cine mai citește pe Eminescu, mai ales în modul meu de a-l vedea - ”dincolo de dincolo”, cum îmi spunea distinsul prieten? Dar el a replicat :” pentru cei câțiva aleși, care vor putea duce mai departe viziunea ta.” Eminescu este unul din marii gânditori poeți despre care se poate spune ceea ce a afirmat Heidegger despre Hölderlin, și anume că germanii nu sunt încă pregătiți să-l înțeleagă pe cel mai mare gânditor-poet al lor. Nici noi nu suntem pregătiți pentru Eminescu. S-a scris o bibliotecă întregă despre opera eminesciană iar sensurile tot fug mereu și mereu înaintea noastră ca o Fata Morgana.

C.I.U:*Nietzsche ne spunea că „din veșnicie s-a hotărât ca eu să fiu veșnic” ..., Eminescu scria că „veșnicia înseamnă a muri fără a muri...”, Blaga constata că „veșnicia s-a născut la sat...” Care este raportul dintre om și eternitate?*

G.P:Îmi puneți o întrebare la care trebuie răspuns într-o carte, și tot nu ar fi rezolvată. Eternitatea umană „fizică” este de formă sincopată, intermitentă, are loc prin seria infinită a generațiilor. Eternitatea spirituală se află în cea ce putem crea de durată și transmitem mai departe. Eu însă mai cred într-o eternitate. Trăirile noastre constituie energii care emană în univers și se întrepătrund într-un continuum, într-un adevărat cor universal. Nu știm unde, cum și când aceste mase de energii se fructifică creând stări de suflet, angelic sau demonic. Nu conjugarea unor puternice energii negative generalizate explică decăderea spiritualității actuale pe plan mondial?

C.I.U:*Care-i timpul real în concepția dv., știind că „trecutul și neantul sunt unul și același lucru” (Mefisto), iar prezentul trece fără să-l observi? Ca să nu ne mai gândim la teoriile de astăzi, care ne arată că 24 de ore trec în 16 ore, iar în 2012 vor trece în... zero ore....*

G.P:Filozofie ieftină se poate face despre orice. Dar timpul durerii, al marilor simțăminte și al marilor zboruri ale intelectului este un timp real. Timpul marilor cataclisme cosmice este real. Viața este desfășurare temporală. Viața este cea care creează timpul. Heidegger are dreptate. Și Henri Bergson. Iar mai de demult, Heraclit.

C.I.U:*La Rainer Maria Rilke, pe care l-ați comentat și tradus, suferința este dătătoare de energii nebănuite...în creație, presupun...Chiar la o permanentă dorință de auto-depășire...În accepțiunea altor scriitori sau, mai ales, a unor oameni comuni, suferința te îndreaptă mai mult decât orice spre credință...În fond, tot o autodepășire, dar prin Dumnezeu...*

G.P:Da, suferința este marea realitate. Filozofic ne putem îndoii de toate câte sunt, ca fiind pure iluzii, dar suferința este cea care ne dă certitudinea existenței noastre. Dar suferința este și marea creatoare. Rănită, scoica se vindecă printr-o perlă. Astfel, marea literatură și artă sunt o întruchi-pare a suferinței. Iubim mai mult tragediile lui Shakespeare decât comediile sale.

C.I.U:*Dacă ar fi să facem o ierarhie în interiorul artelor, după umila mea părere, aș crede că pe primul loc este muzica...Nimic nu te apropie mai mult de catharsis decât acordurile unei viori, o melodie care-ți inundă sufletul și mintea...Iată misterul cersesc! Compozitorii sunt în legătură directă cu divinitatea...?*

G.P:Aveți dreptate. Dintre arte, Muzica este marea eliberatoare a inimii, sufletului și spiritului, cei trei magi ai lui Arthur Rimbaud. Este aceasta o șansă extraordinară pentru

om. Ascultând pe Bach, Mozart, Beethoven, te transpui dincolo de toată micimea zilnică și de tine însuși, nemulțumit nu rareori de ceea ce nu reușești.

C.I.U: *Consider că, la fel ca Adam, la îndemnul lui Dumnezeu, scriitorul dă nume...Ce poate fi mai înălțător decât să numești nenumitul? Scrisul vă dă acea mulțumire, acea bucurie atât de căutate?*

G.P: A numi înseamnă a pune un lucru în propria sa prezență. A numi poetic înseamnă a da idealitate și pondere de prezent etern vieții, naturii, inimii. Dar cea mai mare bucurie este să dai nu un nume, ci suflu de viață nenumitului, adică să induci inefabilul. Am încercat. Poate am reușit uneori să arăt cu degetul un parfum, o melodie...

C.I.U: *Trăim în țara Miticilor, în care „merge și așa”, în care „ceea ce poți face azi, lasă pe mâine”, în care nu valoarea te propulsează în vârful piramidei, în care nesimți-rea s-a lăsat îngrijorător de mult, în care invidia roade la rădăcina binelui național, în care...Oare doar aceasta este imaginea României?*

G.P: Este un fenomen îngrijorător și care se accentuează.

Contribuie convergent factorul politic și criza gravă a intelectualității, fenomen recunoscut însă pe plan mondial.

C.I.U: *Fiind de foarte mult timp în Iași, i-ați ascultat, probabil, pe George Călinescu, Iorgu Iordan, Andrei Oțetea, Petre Andrei... De asemenea, ați avut șansa de a vedea pe scena Teatrului actori de renume ca Miluță Gheorghiu, C-tin Ramadan și ați vizionat spectacole regizate de George Mihail Zamfirescu....Care era atmosfera culturală a Iașului de atunci și care este aceea de acum?*

G.P: Este adevărat, am cunoscut mari personalități ale culturii în anii studenției și o bună vreme după aceea. Entuziasmul spiritual a mai diminuat însă ulterior, dar acest lucru este general pe țară. De pildă, referindu-ne la poezie, numărul mare de reviste și de edituri, posibilitatea publicării pe internet au dus la diluarea valorică, la care s-a adăugat tendința către obsesia consumului erotic. Desigur, este bine că se scrie multă poezie, dar multă este apoetică sau antipoetică.

C.I.U: *Iașul tinereții și maturității dv. artistice și științifice v-a trădat în vreo împrejurare? V-a respins vreodată ?*

G.P: Nimeni nu are deschis în viață covorul roșu. Am răzbătut nu foarte ușor, mai ales într-un context etic, ca acel antedecembrist, dar care s-a mutat și postdecembrist. Am contracarat însă eventualele reticențe sau împotriviri, firești naturii umane, printr-o muncă materializată în 10 cărți de medicină, din care au învățat și învață încă studenți de la diversele universități de medicină din țară. Iar în ce privește activitatea în domeniul literaturii și filozofiei, stau mărturie cele 34 de cărți apărute până acum. Ele se bucură de prețuirea unor elite. Elite ale inimii și intelectului. Mai mult nu aș fi râvnit.

C.I.U: *Impostura, amatorismul, răceala și morala în critica literară? Sunt elemente caracteristice criticii de astăzi? Nu duceți dorul criticii de altădată?*

G.P: Așa cum s-a mai spus, criticii sunt prin definiție rasă parazitară. Dacă nu ar fi opera, nu ar exista nici ei, depind nemijlocit de lucrul altuia. Ei nu aduc nimic, așa cum scrie Eminescu. Își dau în mod dezinvolt cu părerea, cu inteligența. În mod paradoxal, se erijează în justițiar absolutiști, și aplică strâmtele lor grile creațiilor pe care le abordează. Iar răspunsul ține de micile lor formule, de prietenii, de inamicii, interese de grup sau de

alt gen. Un critic ideal, de pildă pentru poezie, trebuie să fie un creator egal ca mărime. Aceasta este regula etică a unui critic. Nu se poate supra-etaja oricine față de Eminescu. Trebuie să fii la înălțimea lui. Un exemplu rar și de critic ideal a fost Titu Maiorescu, cel care a intuit geniul lui Eminescu.

C.I.U:*Cioran scria că sinuciderea „e o eliberare fulgeră-toare”...Propunea această „Nirvană prin violență”. Des-pre sinucidere, moarte s-a scris încă de la Platon și s-a ajuns până aproape de noi, la Jankelevitch... Credeți în astfel de „eliberări”?*

G.P:Sinuciderea nu este o soluție de eliberare. Cei care o propun sunt niște sadici care nu se sinucid, ci se joacă de-a filozofia extremistă, șocantă, la modă. Cioran nu s-a sinucis, dar se distra pe seama unuia care s-a sinucis citindu-i îndemnul. Marii creatori care au recurs la gestul autolitic au făcut-o nu la recomandarea cuiva, ci datorită unei logici proprii imbatabile. De pildă, motivele lui Van Gogh au fost multiple și grave: izolarea socială, sărăcia cumplită (a vândut un singur tablou toată viața – *Vița roșie* aflată la muzeul Pușkin din Moscova), dar, mai ales, datorită un profund motiv abisal spiritual : epuizase intensitățile – mai întâi agitația, turbulența cosmică a elementelor, iar apoi, la Arles, intensitatea luminii solare fără umbră. Mai sus de atât nu avea unde să meargă. Ajunsesse la un capăt. În loc să abandoneze pictura, cum se lăsase Rimbaud, numai după doi ani, de poezie și apoi a renunțat, fiind unicul caz de sinucidere poetică din literatură, Vincent a considerat că, odată cu explozia solară a turnesolurilor, misiunea sa în lume s-a încheiat, și a lăsat ca lanurile sale de grâu incandescente să fie invadate de corbi. Georg Trakl s-a sinucis pentru că toată lirica sa era un doliu însângerat mereu reluat, colorat și cu incestul față de sora sa. Gérard de Nerval trăia cu obsesia că se născuse sub soarele negru al Melancoliei și că este urmărit de dușmani de moarte încă din Evul Mediu, deci dinainte de a se naște. Adevărata, sublima sinucidere, adică ieșirea din viața comună a omului ales, este arta, este pierderea de sine în inefabil, în extatica poetică. Unul ca Cioran era un neserios, care scria cuceritor.

C.I.U:*Potrivit lui Goethe, Dumnezeu interzice omului să ajungă la el, în schimb îi permite creația...Demonul apropiat de artist? Demonul îi dicta lui Socrate cunoștințele ce la inocula tinerilor atenieni...?Duhurile rele în credin-cios... În același timp, D-zeu veghează prin îngerul de lângă fiecare dintre noi. Astăzi lupta dintre îngeri și demoni este acerbă...Cum vedeți această generoasă temă în arte?*

G.P:Există un dicteu în creație, mai ales în literatură și artă. Ceea ce crezi cel mai reușit nu ți se datorează ție, nu ai nici un merit. Vine de undeva neștiut, acesta este laboratorul lăuntric care, la cei dotați cu harul izvodirii, lucrează după legi și mecanisme care ne scapă, iar noi suntem martori inocenți ai operei, mijlocitorii care transcriem. Misterul creației rămâne mister. Daimonul lui Socrate era altceva: un instinct infailibil, care îi dicta ceea ce să facă într-o anumită situație. De pildă, să nu renunțe la a bea cucuta. De scris nu a scris nici un cuvânt.

C.I.U:*Senectutea poate fi perioada marilor sinteze ale activităților noastre sau ale altora? Aduce ea atât de căutata... detașare?*

G.P: De la caz la caz. Unii creatori se epuizează curând. Ca Arthur Rimbaud. Alții, în adevăr, își ating acmeul creației către ani mai târzii, precum Kant sau Beethoven, după ce însă au creat la superlativ toată viața. În ce privește „detașarea”, ea poate avea loc și din oboseală fiziologică, și dintr-un exces de trezire la luciditate: „Totul a mai fost. Totu-i la fel, totul este de prisos”.

C.I.U:*Care sunt greutățile și bucuriile traducătorului?*

Această pasiune vine din vocație, din talent sau dintr-un "viciu"... neoprit... la timp?

G.P:Sunt traducători și traducători. Cei mai mulți traduc la o comandă pentru resurse pecuniare. Adevăratul traducător este un creator. Traducerea trebuie să fie o nouă operă, o nouă creație. Pentru asta trebuie harul scriitorului autentic și nu improvizat, un mecanism care face echivalențe lingvistice. Apoi esențialul este altul: traduci un autor cu care ai afinități electivă și cu opera căruia ai coabitat ani și ani. Atunci, traducându-l, îți faci o datorie față de autorul care te-a bucurat și comunicând această bucurie și altora. I-am tradus pe Khayyam, pe Rilke, pe Hafiz, pe Tagore etc., după ani și ani de comuniune spirituală.

C.I.U:*Putem aprecia scriitorii cu opere excepționale, dar care au un caracter mizerabil, au vini morale, au pe conștiință anii de detenție sau moartea unora dintre confracți, dintre concetățeni?*

G.P:Categoric nu. De altfel este fals să spunem că un scriitor cu „caracter mizerabil” poate crea „opere excepționale”. Marea, autentică operă este a lui Mozart, Beethoven, Hölderlin, Eminescu, Tagore, a lui Kant, Spinoza etc. Este a marilor caractere etice. În rest, „producții”, dar nu capodopere, lansate de către critici miopi sau interesați.

C.I.U:*Eminescu este denigrat ca persoană, opera îi este aruncată la coș, ca fiind „depășită”, deja este „cadavrul din debara” greu de suportat... Cum ar trebui să reacționăm?*

G.P:Receptivitatea creației eminesciene este termometrul care măsoară temperatura spirituală a cuiva. „Pentru a mă înțelege, trebuie crieri”, afirma poetul. Nu este de mirare, că în grava decădere spirituală actuală, când are loc o adevărată Hiroșimă a tuturor valorilor, Eminescu și Miorița – cei doi poli absoluți ai spiritualității românești, constituie obiecte de negare. Cuvântul mioritic a devenit atribut de denigrare în gura unor falși filozofi de pe ecranul TV sau propulsați în posturi din domeniul (in)culturii. Cine denigrează pe Eminescu își semnează certificatul de pauperitate intelectuală.

C.I.U:*Literatura din Estul Europei - o altă mare temă a intelectualității prezentului... Cine mai salvează valorile din această parte a lumii știind că democrația nu este neapărat favorabilă culturii, adevărilor perene...?*

G.P:Decăderea actuală a literaturii și artei are loc nu numai în estul Europei, ci este o boală în tot euro-occidentul – de la noi și până peste ocean. O serie de autori sunt la originea acestei decăderi, începând cu Marx, care a distrus noțiunea de stat și a discreditat religia, și Freud care a decretat că tot ce omul gândește, face, doarme, scrie, pictează etc., o face din străfunduri obsesive sexuale. Astfel, două molime, „o grămăjoară de lucruri rușinoase” au pus stăpânire despotică pe mentalul și viața societății din America până în Europa. Ne aflăm acum în cea ce eu am numit, *epoca subbombilicală* sau *epoca sconcs* a culturii, cu producții care au succes pentru că fac apel la instinctele primare cele mai active, care nu cer gândire, ci doar reacții elementare. Eminescu prooro-cise această epocă pe care a numit-o *pornocrată*, termen în premieră mondială: „Frenezie și dezgust, dezgust și frenezie, iată schimbările perpetui din sufletul modern”.

Numai că reacția a început să apară: de pildă, un fenomen actual este că multă lume nu se mai uită la filmele TV, având repulsie pentru obscenitatea lor constantă. Va veni o vreme când josnicul, mizeria morală se vor elimina tocmai prin excesul lor, foarte comercial în momentul de față.

C.I.U: *Memorialistica nu vă interesează? Mi se pare literatură, literatură în adevăratul sens al cuvântului... Ce poate fi mai fascinant pentru un cititor decât să descopere într-un „Jurnal” „oameni care au fost”! Și ce personalități ați avut șansa de a cunoaște în atâtea domenii pe care le-ați frecventat...! Pe când un volum de memorii semnat de Profesorul universitar, doctor în Medicină, George Popa?*

G.P: Da, m-am gândit la o asemenea „memorialistică”. Poate va veni, și anume sub forma unui dialog, pentru a fi mai vie. O trăire a unui alter ego comunicată apoi mai departe. Deocamdată, numai în idee.